

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора

Децик Орини Зенонівни

на дисертаційну роботу Власик Любові Йосипівни

«Медико-соціальне обґрунтування удосконалення багатофакторної профілактики основних неінфекційних захворювань на рівні первинної медико-санітарної допомоги»,

представлену до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді ДФ 76.600.015 Буковинського державного медичного університету на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22

Охорона здоров'я за спеціальністю 222 Медицина

(наукова спеціальність 14.02.03 – Соціальна медицина)

Актуальність обраної теми. Дисертаційна робота Власик Л.Й. присвячена актуальній проблемі – удосконаленню багатофакторної профілактики основних неінфекційних захворювань (НІЗ), які залишаються однією з основних причин передчасної смертності та інвалідності населення на глобальному і національному рівнях. Актуальність проблеми зростає з постарінням населення та збільшенням поширеності чинників ризику (ЧР) розвитку НІЗ серед різних соціально-демографічних груп. Завдання посилення пріоритетності профілактики НІЗ, модифікації керованих ЧР й впливу на соціальні детермінанти, які лежать у їх основі, одночасно з поліпшенням загального охоплення медико-санітарною допомогою відображені у Глобальному плані дій з профілактики НІЗ та боротьби з ними (2013-2020 рр.) та Порядку Денному у сфері Сталого Розвитку до 2030 року. Міжнародний і вітчизняний досвід профілактики, спираючись на усвідомлення ролі основних НІЗ у формуванні Глобального тягара хвороб, засвідчив потребу комплексних втручань, спрямованих на ЧР, та значущість первинної медичної допомоги (ПМД) у реалізації профілактичних програм й активному залученні пацієнтів до організації охорони власного здоров'я. На вирішення вказаних проблем націлене дисертаційне дослідження Л. Й. Власик, що говорить про його високу актуальність та своєчасність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Матеріали дисертаційного дослідження є фрагментами планових науково-дослідних робіт кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я Буковинського державного медичного університету «Вивчення процесів соціально значущої патології та обґрунтування технологій її профілактики» (№ державної реєстрації 0115U002766) та «Обґрунтування та розробка медико-соціальних технологій профілактики основних неінфекційних захворювань» (№ державної реєстрації 0120U102625), в яких авторка є співвиконавицею та відповідальною виконавицею.

Ступінь обґрунтованості та достовірності основних положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Власик Л. Й. є комплексним медико-соціальним дослідженням, виконаним на належному методичному рівні. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, є достатньою, оскільки вони базуються на вивченні значної кількості наукових джерел, використанні належної методології, проведенні різноаспектних досліджень та всебічному аналізі одержаних результатів. Мета, об'єкт і предмет дослідження відповідають обраній темі. Зміст сформульованих наукових завдань структурно побудований та логічно узгоджений у відповідності з поставленою метою. Достовірність теоретичних положень дисертаційної роботи, висновків і рекомендацій, підтверджується коректним застосуванням комплексу методів дослідження, а саме: системного підходу і системного аналізу, бібліосемантичного, епідеміологічного, соціологічного, медико-статистичного методів, експертних оцінок. У роботі авторка спиралась на достатню за обсягом інформаційну базу та репрезентативні обсяги спостережень, які включали: офіційні статистичні звіти, анкети соціологічного опитування пацієнтів, медичні карти стаціонарного хворого, карти експертної оцінки. Результати дослідження задокументовано, цифрові дані статистично оброблено. Обробку даних здійснено за допомогою медико-статистичного методів з використанням ліцензійних програм Excel та SPSS. Матеріали

дисертаційної роботи достатньо повно висвітлено у працях, опублікованих у наукових фахових виданнях, апробовано на науково-практичних конференціях, впроваджено у практичну діяльність закладів охорони здоров'я та у навчальний процес вищих медичних навчальних закладів в Україні та Республіці Молдова.

Новизна дослідження та одержаних результатів Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що автором вперше обґрунтовано засновану на пацієнт-орієнтованому підході модель багатфакторної профілактики основних НІЗ на рівні первинної ланки, яка відрізняється від відомих спрямуванням на модифікацію окремих ЧР або їх поєднання та на мінімізацію патологічних станів й захворювань, які передують за часом виникнення основним НІЗ; враховує контекстні характеристики пацієнта у безперервному нашаруванні заходів профілактики різних рівнів (в т.ч. щодо основного захворювання та супутнього, наявного та прогнозованого), та функціонує в інтегрованій взаємодії із спеціалізованою медичною допомогою та службою громадського здоров'я;

- визначено відмінності поширеності ЧР та досвіду звернень за медичною допомогою економічно активного населення (ЕАН) Буковини (з дезагрегацією за статтю, віком, освітою, зайнятістю та місцем проживання); особливості впливу поведінкових ЧР, наявності основних НІЗ та самооцінки стану здоров'я на частоту та місце звернень ЕАН за медичною допомогою;

- виокремлено «предиктори» медичної активності (за самооцінкою респондентів) та розроблено інструмент для прогнозування недостатньої медичної активності;

- запропоновано авторський спосіб оцінки ефективності корекції надлишкової маси тіла та визначення ризику ожиріння як профілактичної технології попередження НІЗ.

Удосконалено:

- підходи до вибору технологій профілактики НІЗ (від коротких втручань до елементів коучингу і спільного прийняття рішень) та планування

багатофакторного втручання на індивідуальному рівні за рахунок компонування інтервенційних складових ЧР.

Набуло подальшого розвитку:

- вивчення медичної активності як ключового фактору залучення пацієнта до організації охорони власного здоров'я;
- рекомендації щодо своєчасного виявлення хронічного обструктивного захворювання легень (ХОЗЛ) на рівні ПМД з метою розширення періоду профілактичних втручань для відтермінування прогнозованого приєднання ішемічної хвороби серця (ІХС);
- пропозиції щодо адаптації інструменту STEPS для використання його в Україні.

Теоретичне значення роботи полягає в доповненні теорії соціальної медицини в частині вчення про здоров'я населення та управління охороною здоров'я, зокрема профілактики основних НІЗ на рівні ПМД.

Наукові результати рекомендовані до використання в навчальному процесі кафедр соціальної медицини та сімейної медицини медичних вузів, а також при написанні навчальних посібників з цих дисциплін.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони стали підставою для розробки та впровадження комплексу заходів багатофакторної профілактики НІЗ на рівні ПМД і визначення пріоритетних з них серед економічно активного населення. Впровадження результатів дослідження здійснено на національному рівні при розробці пропозицій щодо шляхів вирішення загальнодержавних та регіональних проблем суспільного розвитку в рамках виконання завдань науково-аналітичного супроводження діяльності Президента України та РНБО України; на регіональному рівні – через впровадження в практичну діяльність охорони здоров'я та в навчальний процес закладів вищої медичної освіти.

Структура та обсяг дисертації. Дисертацію викладено на 286 сторінках друкованого тексту (основний обсяг – 158 сторінки). Робота складається із анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача,

вступу, огляду літератури, опису методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел – 363 (з них 114 – кирилицею; 249 – латиницею), 58 додатків. Дисертація ілюстрована 26 таблицями і 21 рисунком.

У Вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено його об'єкт, предмет та мету, сформульовано завдання, охарактеризовано методи дослідницької роботи, розкрито наукову новизну результатів дослідження, їх практичне значення, викладено дані щодо апробації результатів дисертаційної роботи.

У **розділі 1** представлено аналіз зарубіжної та вітчизняної наукової літератури з проблеми, що досліджується. Привертає увагу оцінка автором кращих зарубіжних практик та широке використання джерел в базі Інтернет-мережі Medline, Pubmed. На основі огляду значної кількості публікацій показано існування низки невирішених проблем в плані організації профілактики НІЗ у сучасній системі охорони здоров'я України. Обґрунтовано необхідність подальших наукових досліджень з проблеми оптимізації відповідних моделей, що дозволило автору конкретизувати завдання, визначити об'єкт і предмет дослідження.

У **розділі 2** викладено основні етапи наукового пошуку. Обраний багаторівневий підхід до вирішення завдань дослідження забезпечив його системність. Достатньо повно розкрито методологію та методи, представлено обсяг виконаних досліджень за кожним із завдань. В роботі використано сучасні методи наукового дослідження, адекватні поставленим завданням. Обсяги досліджень є достатніми для забезпечення отримання достовірних та репрезентативних результатів, що дало змогу зробити об'єктивні висновки.

У **третьому розділі**, присвяченому аналізу тягаря НІЗ, продемонстровано погіршення демографічної ситуації в Чернівецькій області, зокрема, перевищення загальноукраїнського рівня смертності від хвороб органів дихання, збільшення смертності від хвороб органів дихання серед міських

мешканців та серед чоловіків. Дисертантка показує, що зниження поширеності основних НІЗ серед працездатного населення торкнулося лише хвороб органів дихання. Одночасно захворюваність на інфаркт міокарда зросла при меншому зростанні захворюваності на цереброваскулярні захворювання, що, на думку автора, засвідчує пізню діагностику ССЗ. Показано, що несвочасна діагностика ХОЗЛ звужує «вікно» для попередження ІХС від 10 до 3-х років.

У **розділі 4** виявлені особливості поширеності основних ЧР НІЗ та досвіду звернень за медичною допомогою дорослого ЕАН (за даними самооцінки), тоді як **п'ятий розділ** присвячено вивченню медичної активності. Аналіз впливу чинників ризику на її самооцінку респондентами дозволив сформулювати перелік показників для прогнозування недостатньої медичної активності пацієнтів.

У **розділі 6** за допомогою методів системного підходу і системного аналізу на підставі співставлення власних результатів із найновішими даними наукових досліджень, використовуючи рекомендації ВООЗ та професійних асоціацій в охороні здоров'я, обґрунтовано і розроблено систему удосконалення багатofакторної профілактики основних НІЗ, а також концептуальні підходи до її впровадження в практичну діяльність закладів охорони здоров'я. Підґрунтям до розробки цієї системи стало виявлення низки викликів, зокрема: низької медичної активності населення, недотримання пацієнтами рекомендацій лікаря щодо здорового способу життя, недостатньої участі лікарів ПМД у профілактиці та діагностиці НІЗ, незадовільної координації співпраці медичних працівників на різних рівнях надання медичної допомоги, а також поширення небезпечних для здоров'я поведінкових стереотипів.

Висновки та практичні рекомендації є логічним завершенням проведених досліджень, відображають їх суть і є достатньо обґрунтованими.

Повнота викладу результатів у наукових публікаціях. Основні положення дисертації викладені в 27 наукових працях, з яких: 8 статей – у наукових фахових виданнях України; 3 в іноземних наукових виданнях проіндексованих в Scopus; 2 у закордонних наукових журналах; 1 патент України на корисну модель; 1 стаття у колективній монографії; 12 тез доповідей

у матеріалах науково-практичних конференцій. До переліку публікацій додається інформація про особистий внесок автора дисертаційної роботи.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Ознак порушень принципів академічної доброчесності при опоненції роботи не встановлено.

Оцінюючи загалом роботу позитивно, слід звернути увагу здобувачки на деякі зауваження та запитання дискусійного характеру, які потребують уточнення.

Так, зауваження критичного характеру стосується викладення матеріалу. Авторка переобтяжує текст перерахуванням майже всіх отриманих результатів, тоді як інколи можна було б обмежитися виділенням найбільш вагомих і яскравих, найбільш важливих з огляду тематики роботи.

Зустрічаються стилістичні та друкарські огріхи.

Є зауваження і щодо формулювання окремих висновків. Так, висновок 7 занадто великий – містить 24 рядки. Зрозуміло, що цей висновок дуже важливий, адже містить узагальнення особливостей досвіду респондентів як пацієнтів: за регулярністю, адресністю, місцем та приводом звернення; за рівнем освіти; станом здоров'я; наявністю чинника ризику чи неінфекційного захворювання та можливістю обрати лікаря. Однак, думаю, що редагування могло б дещо його зменшити за кількістю слів без шкоди для змісту.

Запитання:

1. У роботі було представлено чотири послідовні стадії становлення медичної активності. Хотілося б почути про розподіл респондентів стосовно перебування на певній стадії на момент опитування щодо їх власної медичної активності, а також припущення дисертантки: чи змінилась б ця структура (у %) за окремими стадіями, якби опитування пройшло у нестандартних умовах під час пандемії COVID-19?

2. Вказано, що модель отримала схвальну експертну оцінку науковців-організаторів охорони здоров'я і лікарів. А чи були висловлені зауваження чи побажання, критика з боку фахівців? Якщо так, то які, і чи були вони враховані?

Висловлені зауваження та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження Л. Й. Власик.

Висновок на відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Власик Л. Й. "Медико-соціальне обґрунтування удосконалення багатофакторної профілактики основних неінфекційних захворювань на рівні первинної медико-санітарної допомоги" є самостійно виконаним комплексним завершеним науковим дослідженням, яке містить нове рішення актуального завдання соціальної медицини – удосконалення профілактики основних НІЗ в Україні та розробці пацієнт-орієнтованої моделі багатофакторної профілактики на рівні ПМСД, спрямованої на мінімізацію чинників ризику, патологічних станів та захворювань, які передують виникненню основних НІЗ у інтегрованій взаємодії із спеціалізованою медичною допомогою та службою громадського здоров'я. За методичним рівнем, науковою новизною, обсягом проведених досліджень, актуальністю, практичною та теоретичною значущістю основних положень, ступенем їх обґрунтованості, достовірністю отриманих результатів дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року №167, а її авторка Власик Любов Йосипівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 Медицина.

Офіційний опонент:

Завідувачка кафедри соціальної медицини
та громадського здоров'я
Івано-Франківського національного
медичного університету,
доктор медичних наук, професор

